

Sütő Kálmán Zsolt

A nagybányai önkormányzati testület szerkezete a 16–18. században

Nagybányának az 1347-ben I. Lajos királytól nyert s a későbbi uralkodók által megerősített és kibővített privilégiumai a városnak széles körű közigazgatási, gazdasági és jogi autonómiát biztosítottak. Ezek alapján fejlődtek ki azon intézmények, melyek a város önkormányzatának működését a gyakorlatban is lehetővé tették. A nagybányai önkormányzati testületet legelőször Nagybánya municípium 1972-ben megjelent monográfiájában mutatta be Aurel S. Feștilă,¹ s mind a mai napig, ha a nagybányai városvezetés kerül szóba, a legtöbb történész az ő munkájára hivatkozik. Újabban a szatmári bányavidék történetét kutatva Mátyás-Rausch Petra foglalkozott a témával.² Mivel mindkét szerző munkái – elvitathatatlan érdemeik mellett – valótlan állításokat és téves feltételezéseket is tartalmaznak, szükségnek láttuk megvizsgálni a Nagybánya város levéltárában fennmaradt kiváltságleveleket,³ tanácsi jegyzőkönyveket,⁴ számadásokat,⁵ s megpróbáltunk a bennük fellelhető információk alapján minél átfogóbb és hitelesebb képet rajzolni a nagybányai önkormányzati testületről és annak szerkezetéről.

A város kiváltságlevelei közül kettő tartalmaz lényegesebb információkat a városvezetésre vonatkozóan. Az I. Lajos által 1347-ben Nagybányának adott privilégium biztosítja a szabad plébános- és bíróválasztás jogát. Kimondja, a bíró (*iudex*) megbízása egy évre szól, s az összes felmerülő ügyekben – nagyokban és kicsikben egyaránt – az esküdtekkel (*iurati*) ítélkezik. Ez utóbbiakat a

Sütő Kálmán Zsolt (1982) – doktorandus, BBTE, Kolozsvári Magyar Történeti Intézet, vegkyonyha@yahoo.com

¹ Aurel S. Feștilă: *Organizarea și structura organelor de conducere ale orașului. Organizarea administrativă. = Monografia municipiului Baia Mare*. Vol. I. Coord. Mitrofan Boca. Baia Mare 1972. (a továbbiakban: Aurel S. Feștilă) 205–210.

² Mátyás-Rausch Petra: *A nagybányai politikai elit és a helyi bányászatban betöltött szerepe a kamarai kezelés éveitől (1569–1579)*. URBS. Magyar várostörténeti évkönyv VIII(2013). (a továbbiakban Mátyás-Rausch: A nagybányai politikai elit) 61–95; Uő: *A városvezető és gazdasági elit összetétele Nagybányán 1569 és 1581 között*. Erdélyi Múzeum LXXVII(2015). 1. füzet. (a továbbiakban Mátyás-Rausch: A városvezető és gazdasági elit) 51–63; Uő: *Nagybánya városvezető elitje és az önkormányzati testület szerkezete (1569–1600)*. = *Certamen. Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. szakosztályában*. III. Szerk. Egyed Emese–Pakó László. Kvár 2016. (a továbbiakban Mátyás-Rausch: Nagybánya városvezető elitje) 271–282.

³ Román Nemzeti Levéltár Máramaros Megyei Hivatala (Serviciul Județean Maramureș al Arhivelor Naționale) (a továbbiakban RNLtMm), Nagybánya város levéltára (Fond nr. 1, Primăria orașului Baia Mare) (a továbbiakban Nagybánya lt), Documente privilegiale (a továbbiakban Kiváltságlevelek).

⁴ Az 1560–1771 között keletkezett tanácsi jegyzőkönyvek lelőhelye RNLtMm, Nagybánya lt, 283-as leltár (Inventar nr. 283, Registrele fondului) (a továbbiakban 283-as leltár); Az 1781 után keletkezett tanácsi jegyzőkönyvek lelőhelye RNLtMm, Nagybánya lt, 34-es leltár (Inventar nr. 34, Registre contemporane de evidentă) (a továbbiakban 34-es leltár).

⁵ Az 1599–1648 között keletkezett számadások lelőhelye RNLtMm, Nagybánya lt, Feudális iratok (Inventar nr. 1, Documente feudale) (a továbbiakban Feudális iratok); Az 1649–1780 között keletkezett számadások lelőhelye RNLtMm, Nagybánya lt, 34-es leltár, Közigazgatási iratok (Acte administrative) (a továbbiakban Közigazgatási iratok).

bíró és a község (*communitas*) választja.⁶ A II. Rudolf által Nagybányának adományozott 1580-as privilégium említést tesz a város vezető testületeiről s azok tagjairól, amikor arról rendelkezik, milyen büntetéssel sújtsák azon személyeket, akik nem hajlandóak elvállalni a rájuk bízott köztisztviséget, vagy hiányoznak a gyűlésekről. Ezen privilégium értelmében a legfontosabb köztisztviségeket a bíró (*iudex*), az esküdtek (*iurati cives*) és a százférfiak (*centum viri*) töltötték be.⁷

A kiváltságlevelekben foglaltakat kiegészítik a tanácsi jegyzőkönyvekben és számadásokban fellelhető információk. A városi tanács jegyzőkönyvei az 1560. évtől kezdődően maradtak fenn, 1569-től kezdve pedig a vezető tisztviselők évenkénti névsorai is rendelkezésünkre állnak. A fent említett források alapján megállapítható, hogy a város első emberének a bíró (*iudex*, *iudex primarius*, *electus iudex*) számított. Ő állt a 12 tagú belső tanács (*senatus*, *magistratus*, *senatus interioris*) élén. A belső tanács a választott községnek is nevezett külső tanácsból (*centum viri*, *sexaginta viratus*, *iurati plebei*, *electa communitas*, *iurata communitas*, *iurata universitas*, *fekete község*, *senatus exterioris*) egészült ki. Néhány feljegyzés arra utal, hogy egyes döntések meghozatalában a városi közgyűlés (*tota communitas*) is részt vett, amelyben a város valamennyi szavazati joggal rendelkező polgára helyet kapott.⁸

Külső tanács (választott község)

A külső tanács választotta a bírót és a belső tanácsot, valamint részt vett a fontosabb döntések meghozatalában. A külső tanács tagjainak legkorábbi említése 1562-ből való, a tanácsi jegyzőkönyv százférfiaknak (*centum viri*) nevezi őket,⁹ s a későbbiekben is gyakran hivatkozik így rájuk. A II. Rudolf-féle privilégium szintén ezzel a megnevezéssel illeti őket.¹⁰ Nem helytálló tehát Fejtől azon megállapítása, hogy a választott község 1658-ban jelent meg.¹¹ 1658-ban csupán új jegyzőkönyvet kezdtek, amelybe már nem véletlenszerűen, hanem következetesen bevezették a választott községbeliek névsorát. Mátyás-Rausch úgy véli, a külső tanács száz főből állt.¹² Szerintünk azonban a

⁶ „Item Plebanum ipsorum et Iudicem inter se eligant, quos voluerint. Qui iudex annis singulis usque ad octavas Strenarum in suo iudicatu perdurans, universas causas inter ipsos emergentes, maiores simul et minores, cum Iuratis, quos Communitas et Iudex elegerint, plene iudicabit, et ex parte quorumlibet et concivium et cohospitum suorum et omnium aliorum, quorum ratione contractus, et etiam quorum causae inibi emergunt, aut insurgunt, de nouo, infra terminos libertatis eorum, videlicet de homicidiis, de vulneribus, debitis et aliis iniuriis, iudicandi plenam habeat facultatem.” Kiváltságlevelek 1. sz.; Közli Georgius Fejér: *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. IX/I. Budae 1833. 497–503; A bíró és az esküdtek első teljes névsora a szűcsceh 1480 január 31-én kibocsátott privilégiumában maradt fenn. Thomas Gewbel kamaraispán és városi bíró s a 12 esküdt – Johannes Sartor, Petrus Packzy, Erasmus Naymaster, Cristianus Prewss, Stephanus More, Johannes Telky, Jacobus Schomlyay, Antonius Pellifex, Bernhardus Thawdsdorffer, Stephanus Magnus, Valentinus Auriseparator, Petrus Institor – a szűcsmesterek kérésére megerősítették az újonnan alakult céh hét pontból álló szabályzatát. Kiváltságlevelek 16. sz.; Schönherr Gyula: *A nagybányai bizottság jelentése*. Századok VIII(1889). 129–130.

⁷ Kiváltságlevelek 53. sz.

⁸ „Per senatum et totam civitatem in consistorio decretum est.” 283-as leltár, 1. sz., 19 (1561); „Per senatum atque totam communitatem civitatis decretum atque statutum est.” Uo. 206 (1587); „Decretum totius civitatis et senatus.” Uo. 212 (1589); 1621. január 1-én „az egez város egienlő akarattból, egj értelemből” hoz döntést. Uo. 286.

⁹ Uo. 21

¹⁰ Kiváltságlevelek 53. sz.

¹¹ Aurel S. Fejtől 207.

¹² Mátyás-Rausch: *A nagybányai politikai elit* 64; 2016-ban megjelent tanulmányában revideálja korábbi megállapításait, és a forrásokat tévesen értelmezve háromfős belső tanácsról, valamint 9-10 főt számláló külső tanácsról beszél. Mátyás-Rausch: *Nagybánya városvezető elitje* 274; Ezen elképzelését a tanulmányunkban ismertetett városkönyvi bejegyzések, a II. Rudolf-féle privilégium, valamint a 17. századi fennmaradt névsorok világosan cáfolják.

nagybányai külső tanács létszáma a tagjaira használt *centumvir* megnevezés ellenére kezdettől fogva 60 fő volt, hiszen több olyan városban nevezték még centumvireknek a választott községbelieket, ahol a külső tanácsnak valójában száznál kevesebb tagja volt.¹³ A választott község első teljes névsora 1645-ből származik, s 60 főt tartalmaz.¹⁴ A későbbi listákon is minden esetben 60 főt találunk, ennek ellenére még 1699-ben is előfordult, hogy *centumpáterek*nek hívták a választott község tagjait.¹⁵

A választott községbelieket többször nevezik *iuratus plebeius*nak, valószínűleg ez téveszthette meg Kis-Halás Juditot, amikor Fejtől megállapításaiból kiindulva arra a következtetésre jutott, hogy a választott község tagjai polgárjoggal nem rendelkező külvárosi lakosok voltak.¹⁶ Elképzelése azonban nem helytálló, a választott község valamennyi tagja polgárjoggal bírt.

A külső tanács öt, egyenként tizenkét főnyi csoportra (*classisra*) oszlott, akik a gyűlések alkalmával öt asztalnál tanácskoztak, ahogyan erre a csoportok 1694 előtti megnevezése is utalt.¹⁷ Minden asztalnak (táblának) volt egy előlülője (*praeses*). A választott község legtekintélyesebb tagja az első tábla előlülője volt. Ő vezette a gyűléseiket, és közvetített a külső és a belső tanács között.¹⁸ 1747-től *tribunus plebis* néven szerepelt a tisztségviselők listáján,¹⁹ a többi tábla előlülője továbbra is megtartotta a praeses nevet. 1760-ban a Szepesi Kamara megparancsolta, töröljék el a praeses megnevezést, s az első asztal előlülőjét hívják azontúl *tribunus*nak, a többi tábla előlülőjét pedig *praelocutor*nak, kötelességükké téve az asztaluknál leadott szavazatok összeszámlálását és fennhangon való bejelentését.²⁰ Az első tábla előlülője nem volt azonos a szószólóval, aki *prolocutor* néven fordul elő az iratokban. Nagybányán minden évben két szószólót választottak. Megfigyelhető, hogy az első tábla előlülője pár éven belül bekerült a belső tanácsba esküdtnek. Ha valaki a községbeliek közül megbetegedett, a három utolsó tábla tagjai közül két-két fő tartozott gondját viselni 3 forintos büntetés terhe alatt.²¹ Az első alkalommal a községbelinek választott polgárokat mindig az ötödik táblához osztották be.

Belső tanács (Szenátus, Magisztrátus)

A belső tanács a bíróval közösen szolgáltatott igazságot, irányította a helyi közigazgatást, politikát és gazdaságot. Fejtől és Mátyás-Rausch egyaránt kiemelik, hogy a belső tanács szerkezete változó volt. Valóban, a tisztújítási névsorokat böngészve feltűnik, hogy a bíró mellé egyes években 12 esküdtet (*iurati, iurati cives, senatores, consules, proconsules*) választottak, más

¹³ Ember Győző: *Az újkori magyar közigazgatás története Moháctól a török kiűzéséig*. Bp. 1946. 552.

¹⁴ 283-as leltár, 2. sz., 80–83.

¹⁵ 283-as leltár, 6. sz., 348.

¹⁶ Judit Kis-Halás: *The Trial of an honest citizen in Nagybánya, 1704–1705; A tentative microanalysis of witchcraft accusations*. = Ed. Gábor Klaniczay–Éva Pöcs: *Witchcraft Mythologies and Persecutions*. Bp. 2008 (Demons, Spirits, Witches III). 216–217, 228.

¹⁷ Prima mensa, Secunda mensa, Tertia mensa, Quarta mensa, Quinta mensa. 1694 után a csoportokat classisoknak nevezték. 283-as leltár, 6. sz., 1–3.

¹⁸ 34-es leltár, 94. sz., 408^v (1810).

¹⁹ 283-as leltár, 9. sz., 97; azt megelőzően egyetlen esetet találunk, hogy tribunus plebisnek nevezzék az első asztal előlülőjét: „Die 1 Aprili 1662 Circumspectus dominus Joannes Váradi Borbély alias Peleskei praeses et tribunus plebis per aliquot annis primarius Iuratae Communitatis obiit in Domino.” 283-as leltár, 2. sz., 228.

²⁰ 283-as leltár, 33. sz., 1.

²¹ Uo. 174 (1762).

években 10 esküdtet és két főpolgárt²² (*consules, iurati consules, praeconsules*). Megjegyzendő, hogy amely években a főpolgárokat a *consules* névvel illeték, akkor az esküdteket *iurati cives* vagy *proconsules* néven nevezték. Amikor a főpolgárokat *praeconsules*-nek hívták, olyankor az esküdtek megnevezésére a *consules* vagy a *senatores* kifejezéseket használták. A belső tanácsba a bíró mellé minden évben 12 főt választottak. Nem értjük, mire alapozva állítja Feštilā, hogy 1569-ben a belső tanácsot a bíró és 14 esküdt alkotta,²³ vagy Mátyás-Rausch, hogy az 1571, 1574 és 1578. években a tanács létszáma 11 fő volt.²⁴

Eleinte magunk is úgy véltük, hogy a belső tanács szerkezete változó volt. Találtunk azonban néhány évet, melyekben a választott tisztviselők névsorai két külön jegyzőkönyvben is fennmaradtak. A listákat összevetve meglepődve tapasztaltuk, hogy azok nem minden esetben jelölték egyformán a belső tanács szerkezetét. A 2. számú jegyzőkönyvben az 1663. évnél külön vannak választva a főpolgárok (*praeconsules*) és az esküdtek (*consules*),²⁵ a 3. számú jegyzőkönyvben ugyanennél az évnél viszont a tizenkét név fölött csak a *praeconsules* megnevezés szerepel.²⁶ Ez megismétlődik az 1668.²⁷ és 1700.²⁸ évben is. 1702-ben fordítva történik: a 2. számú jegyzőkönyvben nincsenek különválasztva a tanácsbéliek,²⁹ a 7. számú jegyzőkönyvben pedig már fel van tüntetve, kik a főpolgárok, és kik az esküdtek.³⁰ 1662-ben a 3. számú jegyzőkönyvben megfigyelhető, hogy utólag egészítették ki a két első nevet a *consules* címmel.³¹ Néhányszor nem is írják oda, az összes tanácsos *praeconsules* név alatt szerepel, a főpolgárokat azzal emelve ki az esküdtek közül, hogy az egy oszlopból álló névsor élére, egy sorba, egymás mellé írják a két nevet.³² 1625-ben a bírót sem választották külön a tanács többi tagjától, *electus iudex* címszó alatt tizenhárom név szerepel. Értelemszerűen a lista első helyén álló Gömöre János a bíró, őt követik a főpolgárok és az esküdtek, még ha külön nem jelölték is a funkcióikat.³³ 1683-ban a jegyzőkönyvi szöveg főpolgári hivatalt (*praeconsulatum*) emleget, holott az esküdtek egy csoportba vannak írva, s a névsor fölött csak a *consules* megnevezés szerepel.³⁴ Emiatt azt feltételezzük, hogy a belső tanács szerkezete állandó volt, a főpolgári tisztség azokban az években is létezett, amikor a belső tanács névsorán ezt külön nem jelölték, s minden esetben a névsorban szereplő első két személy viselte a főpolgári tisztséget. A jelenség lehetséges magyarázatának azt tartjuk, hogy magától értetődőnek tekintették, hogy a lista élén

²² Mátyás-Rausch Petra a consul kifejezést tanácsnoknak fordítja. Mátyás-Rausch: *A nagybányai politikai elit* 64–65; Mátyás-Rausch: *A városvezető és gazdasági elit* 53; A tanácsai jegyzőkönyvekben azonban, ha a consulokról magyarul írtak, főpolgárnak nevezték őket. Mi ezért a főpolgár megnevezés használatát tartjuk helyénvalónak.

²³ Aurel S. Feštilā 206; Az 1569. évi bíró és a 12 esküdt nevét lásd 283-as leltár, 1. sz., 47; Feštilā felsorolja az 1569. évi esküdtek közül azokat, akiknek a neve valamely mesterségre utal, tévesen következtetve, hogy Joannes Pechy pék lenne, ráadásul olyanokat hagyott ki, mint Matheus Vietor (kádár), Jacobus Zwch, Elias Wargha, Joannes Zabo de Zamoskeoz.

²⁴ Mátyás-Rausch: *Nagybánya városvezető elitje* 273; a felsorolt évek tisztviselői névsorait lásd 283-as leltár, 1. sz., 63, 104, 148.

²⁵ 283-as leltár, 2. sz., 230.

²⁶ 283-as leltár, 3. sz., 200.

²⁷ 283-as leltár, 2. sz., 252; 3. sz., 465.

²⁸ 283-as leltár, 2. sz., 394; 6. sz., 350.

²⁹ 283-as leltár, 2. sz., 399.

³⁰ 283-as leltár, 7. sz., 67.

³¹ 283-as leltár, 3. sz., 167.

³² 283-as leltár, 2. sz., 300, 302.

³³ 283-as leltár, 1. sz., 303.

³⁴ 283-as leltár, 2. sz., 315.

állók a főpolgárok, ezért nem tartották fontosnak annak kihangsúlyozását. A névsor rangsor is volt egyben. A belső tanácsba első alkalommal bekerültek, a novíciusokat mindig a lista végén találjuk, s az évek teltével egy-egy helyet lépve előre a legrátermettebbek a névsor élére kerültek. 1666-ban a főpolgárnak megválasztott Csehi János nem volt hajlandó elvállalni a hivatalt, gyözködtek egy darabig, aztán január 14-én az esküdteket „mind fellyebb ültették, és utol egy helyly maradván, unanimi consensu választották a tanácsi tisztre Korcsolyás Szöcs István uramat” a külső tanács első táblájáról.³⁵

Megfigyelhető, hogy tisztújítások alkalmával három személyt jelöltek bírói tisztségre. A legtöbb szavazatot elnyertből lett a bíró, a másik kettőből a két főpolgár. A főpolgárok az esküdteknél jelentősebb funkciót töltöttek be, ha a bíró elutazott, vagy meghalt, ők helyettesítették. 1661-ben Petri István bíró halála után Diószegi István főpolgár neve mellé írták, hogy „substituitur Domini Judici defuncti cum plena autoritate.”³⁶ 1665-ben szintén Diószegi István főpolgár vette át az elhalálozott Balázs Deák János bíró helyét.³⁷ Némiképp érdekesebb helyzet alakult ki 1678-ban Villás János főbíró halála után. A két főpolgárt, Csengeri Jánost és Hunyadi Szabó Lászlót a királyi hadsereg Szatmáron tartotta túszként fogva, ezért az esküdtek névsorának élén álló Váczy Szabó Dániel lett a helyettes bíró.³⁸ A főpolgárok közül került ki a borszámlálók vezetője. Miután munkájukat elvégezték, az utolsó napon a borszámlálók részére a főpolgár házában rendeztek lakomát.³⁹ A főpolgárokat is rangsorolták. Az első főpolgár a második főpolgárnál rangosabbnak számított, 1654-től kezdődően közel egy évszázadon át a mindenkor első főpolgár töltötte be a fizetőpolgári tisztséget. Ezen tisztségéért már komolyabb javadalmazást kapott.

Az esküdtek közé csak korábban már szószólóságot viselt személy kerülhetett be.⁴⁰ Egy esetet találtunk, amikor eltekintettek ettől a szabálytól. 1664-ben a tanács és a közösség Balázs Deák Ferencnek megígérte, hogy „szeme világában megfogyatkozott állapottal lévén és egyéb respectusok is occurálván” soha nem terhelik a szószólóság hivatalával, s ez nem állhat majd a „tanácsi székre való általmenetelének” az útjába.⁴¹ Két év múlva be is választották az esküdtek közé.⁴²

Tisztújítások

A II. Rudolftól 1580-ban nyert privilégium értelmében akit köztisztviségbe választottak, az a megbízatást nem utasíthatta vissza. Ha ezt mégis megtette, büntetésben részesült. Aki bírói tisztséget utasított vissza, azt 200 forintra büntették, vagy egy évre és három napra száműzték a városból. Aki nem vállalta el az esküdti tisztséget, az 100 forint büntetést fizetett, vagy az említett időtartamra száműzték. Aki községbeli tisztséget utasított vissza, 50 forintra büntették,

³⁵ 283-as leltár, 3. sz., 353.

³⁶ Uo. 131.

³⁷ Uo. 283.

³⁸ 283-as leltár, 2. sz., 300.

³⁹ Feudális iratok, 610. sz., 35 (1644); 643. sz., 105 (1645); 789. sz., 112 (1647).

⁴⁰ 283-as leltár, 1. sz., 326.

⁴¹ 283-as leltár, 3. sz., 233.

⁴² Uo. 345.

vagy egy évre és három napra száműzték.⁴³ Akit a száműzetés ideje alatt mégis Nagybányán való tartózkodáson értek, ahányszor megfogták, annyszor büntették 10 forintra.⁴⁴ A bírói hivatal áhitott tisztségnek számított, ádáz harcok folytak érte, ennek ellenére arra is találtunk példát, hogy valaki visszautasította. 1681-ben Hunyadi Szabó László alkalmatlanságára hivatkozva nem vállalta a főbíróiságot. Érvei valószínűleg nem voltak elég meggyőzőek, mert kénytelen volt száműzetésbe vonulni.⁴⁵ Visszatérte után azonban 1683-tól 1687-ben bekövetkezett haláláig három évben főpolgárként, két évben esküdtként segítette a tanács munkáját.⁴⁶ Az 1666. évi tisztújításon Csehi Jánost választották első főpolgárnak, de a megbízatást nem vállalta, arra hivatkozva, hogy „immár öt ízben bíróságot viselvén, és az első bírósága után ismét polgárságotis elviselvén, becsülletinek olly nagy labefactáltatásával nem cselekedhetné, hogy már mind ennyi súlyos szolgálattya után, ennyi vénségében csak téessék s vétessék, és alánőjjön, mint az ökör fark”.⁴⁷ 1672-ben a bírói tisztségre áhítózó Várad Mihályt szintén csak főpolgárnak választották, aki az érte küldött legátusokat a házánál megdorgálta, a tanácshoz feljőve pedig „nagy mérgében szólni is alég tudván, sok mód nélkül való darabos, pirongató szavai voltak az Becsületes Város ellen, csak egytállyan nem szemérelvén megmondani, hogyha egyszer bíró volt, soha polgár nem lészen”.⁴⁸ Mindketten vagyonos polgárok lehettek, hiszen inkább kifizették a rájuk kirótt 100 forint büntetést, de büszkeségből nem vállalták fel a főpolgári hivatalt. 1683-ban a főpolgári tisztséget visszautasító Héczei János,⁴⁹ 1705-ben az esküdti tisztséget fel nem vállaló Proczner Mihály vonult ki a városból egy évig és három napig tartó száműzetésbe.⁵⁰ A külső tanácsbeli tagság visszautasítására is találtunk példát. 1675-ben Nagy György Istvánt,⁵¹ 1693-ban Szikszai Mészáros Györgyöt választották be a községbeliek közé,⁵² de nem voltak hajlandók felvállalni a rájuk rótt hivatalt. A számadások egyik esetben sem részletezik, milyen kifogásuk volt a tisztség ellen, csupán a visszautasítás tényét és az 50 forint büntetés befizetését rögzítik. Egy tisztség visszautasítása, hacsak nem a bíró és a tanács gyalázásával történt,⁵³ nem jelentette a közhivataloktól való végleges eltiltást, szinte valamenynyit megbüntetett és száműzött személyt viszontlátjuk később a vezető testületekben.

A bírót és az esküdteket az 1583-as évtől kezdődően újesztendő napján választották meg. Kivételt képez a 18. század néhány esztendeje, amikor, Mária Terézia uralkodása alatt a restaurációra év közben került sor. December végén gyakran bocsátottak ki figyelmeztést, hogy

⁴³ „Quod si vero tempore electiones Iudicis eorundem quispiam ex illis, in una vocatione peremptoria Officium Iudicis suscipere nollet, is mulctetur florenis ducentis, vel ex Civitate ad unius integri anni et trium dierum spatium, in exilium relegetur. Qui autem Iurati Cives, aut aliud onus publicum assumere recusaret, is puniatur florenorum centum, aut in exilium modo praemisso ablegetur. Officium vero centum viri assumere detrectans, quinquaginta florenis mulctetur, aut ex Civitate praefata modo praedicto ablegetur.” Kiváltságlevelék 53. sz.

⁴⁴ „Si qui vero contumaces mulctam deponere nollent, et sub termino ablegationis in Civitate nostra praefata reperti fuerint, illi semper decem florenis mulctentur.” Uo.

⁴⁵ 283-as leltár, 2. sz., 306.

⁴⁶ Uo. 315, 325, 332, 339, 342.

⁴⁷ 283-as leltár, 3. sz., 352.

⁴⁸ 283-as leltár, 2. sz., 279.

⁴⁹ Uo. 315.

⁵⁰ Uo. 407; 283-as leltár, 7. sz., 199.

⁵¹ Közigazgatási iratok 30/1675, 22.

⁵² Közigazgatási iratok 36/1693, 34.

⁵³ A magisztrátus gyalázásáért a főpolgári hivatalt visszautasító Várad Mihályt 1672-ben örökre eltiltották a hivatalviseléstől. 283-as leltár, 2. sz., 282.

újév napján, a magisztrátus választásának idején minden tanácsbeli és községbeli hites polgár Nagybányán tartózkodjék.⁵⁴ A választás menetét illetően a 16–17. századi források szűkszavúak. A tanácsházban került rá sor, ahol január 1-én a bírót és a belső tanácsot választották meg. A tisztújítás imával kezdődött.⁵⁵ Néha a papok is képviseltették magukat. 1604-ben a tisztújítást Károlyi György és Décsi István református lelkészek vezették.⁵⁶ A választás után ünnepélyesen esküt tettek, hogy Isten dicsőségére és a haza javára fognak tevékenykedni. Ha a választás idején valamelyik megválasztott nem tartózkodott a tanácsházban, légátusokat menesztve hozzá megüzenték, hogy jöjjön fel, és „üljön le”, azaz foglalja el a neki szánt hivatalt.⁵⁷ Január 4-én a külső tanácsot és a szolgarendeket, azaz a város egyéb tisztségviselőit választották meg, akik szintén felesküdték hivatalukra. A 17. század végétől a tisztújítások állami ellenőrzés alá kerültek, az uralkodót képviselő királyi biztos felügyelete alatt tartották meg őket. Az 1750-es évektől kezdve mindkét tanácsot egy napon választották. A ceremónia a városházán kezdődött, ahol felolvasták a tisztújításra engedélyt adó királyi iratot. Innen a bíró, az esküdtek és a községbeliek szentmisére vonultak át a plébániatemplomba. A nem katolikusok csak a templom küszöbéig mentek.⁵⁸ A mise után a városházára visszatérve előbb a községbelieket választották meg, csak utána a bírót és az esküdteket. Ezt a bíró templomi esküvétele és a Hymnus Ambrosianus eléneklése követte, majd ismét visszamentek a városházára, ahol a belső tanács tagjai elfoglalták helyüket.⁵⁹

A tisztújítás megünneplésére minden asztalra bort vittek. A tanácsbeliek fejenként 4 iccével, a községbeliek személyenként 2 iccével kaptak.⁶⁰ A külső tanácsba első alkalommal bekerült személyek tehetségük szerint egy tisztességes ebéddel meg kellett vendégeljék társaikat, máskülönben 6 forintra büntethették őket.⁶¹ A szokás egy idő után elhalhatott, mert 1760-ban már tiltakoztak az „egész nap téendő koplalás” ellen, és a bíróválasztás utánra kollációt határoztak meg.⁶²

A tisztújítások igazi téje a bíróválasztás volt, a belső és a külső tanácsot csupán kiegészítették. Az esküdti tisztség legtöbb esetben élethosszig szólt, csupán az év közben elhunyt, elköltözött vagy betegség miatt alkalmatlanná vált esküdtek helyére választottak újakat, a többieket megerősítették hivatalukban. A belső tanács a külső tanács első táblájáról egészült ki. Előfordult, hogy valakit köztörvényes büntett elkövetése miatt megfosztottak hivatalától, vagy hivatali ideje lejártá után eltiltották a további tisztségviseléstől. 1620. január 20-án hajnali négy órakor ült össze az egész tanács és város, hogy a hivatali visszaéléssel gyanúsított 1619. évi főbíró, Dévai Ötvös András ügyében ítéletet hozzon: „Mivel letőtt hitiről, mellyel az város szabadságának és jó rendtartásának oltalmazására esztendőnként meghekkütt, megh nem emlékezett, hanem az kívül és az ellen cselekedve város privilégiumát bontogatta az méhser hozatással, soha többször ide az városházára, az közönséges társaságh és gyülekezet közzé be ne vétessék. Hogy penighlen az városon illetlenül kereskedett és az város javaira vetette kezét,

⁵⁴ 283-as leltár, 6. sz., 214, 414; 7. sz., 66, 127.

⁵⁵ Soltész János: *A nagybányai reformált egyházmegye története*. Nagybánya 1902. 185; 283-as leltár, 1. sz., 286.

⁵⁶ 283-as leltár, 1. sz., 238.

⁵⁷ 283-as leltár, 2. sz., 279.

⁵⁸ 283-as leltár, 13. sz., 149.

⁵⁹ Uo. 149–152, 212–223, 276–284, 323–330.

⁶⁰ Közigazgatási iratok 56/1730, 100; 88/1738, 55; 283-as leltár, 33. sz., 7, 77 (1761).

⁶¹ 283-as leltár, 6. sz., 348–349 (1699).

⁶² 283-as leltár, 33. sz., 6–7.

kétszáz forinttal megbüntessék.”⁶³ A püspök, a papok és a kántor közbenjárására a pénzbírságot végül 50 forintra csökkentették. 1664-ben a választott község első táblájának előlülője, Radnóti István a város privilégiuma ellen házánál idegen bort árult. „Ökegyelme ez cselekedete által felette igen nagyot vétett, holott ökegyelme lévén becsülletes eskütt Communitas előljáró vezére, mindazáltal letött hitirül, mellyel városunk Privilégiumának megtartására s másokkal való megtartatására is magát solemniter kötelezte, ökegyelme megh nem emlékezett, hanem maga által hágtá, s másoknak is gonosz példát adott.”⁶⁴ A törvény szerint süvegének a tanácsház épületéből való kidobására kellett volna ítélni. E jelképes aktus azt szimbolizálta, hogy kizárják maguk közül, többé nincs helye a városvezetésben, és olyan nagy megszegénységnek számított, hogy holtig tartó gyalázatot vont maga után. Végül azonban több becsületes személy közbenjárására és Radnóti István élemedett, öreg voltát figyelembe véve eltiltották ugyan a további tisztségviseléstől, anélkül azonban, hogy a süvegét kivetették volna a városházáról. Emellett ekléziát kellett követnie.⁶⁵ 1754-ben Pákai Sámuel káromkodott és az adót kivető magisztrátust átkozta. Elveszítette választott községbeli tagságát, nyolcnapi kenyéren és vízen való böjtöléssel egybekötött elzárásra ítélték.⁶⁶ 1765-ben a halva fekvő feleségét gyalázó Minich Ferencet mentették fel külső tanácsbeli tisztségéből,⁶⁷ 1782-ben a szolgálólányával kegyetlenkedő Torjai Józsefet zárták ki a választott község soraiból.⁶⁸ Volt aki megúsza a büntetést. 1709-ben Enyedi Sámuel esküdt polgár a templomban részegen randalírozott, a papot szidalmazta, le akarva rángatni a szószékből. Hivatalának örökös elvesztésével és ekléziakövetéssel kellett volna bűnhődnie, mindazáltal „dicsíretes famíliájára” való tekintettel és a lelkész közbenjárására megegyelmeztek neki.⁶⁹

Városbíró

A bíró állt a belső tanács élén. 1621-ben, hogy elejét vegyék a magisztrátuson belüli irigységnek és gyűlölködésnek, elhatározták, hogy a bírói tisztséget két egymást követő esztendőben ne viselhesse ugyanaz a személy.⁷⁰ Ezt fél évszázadon át, 1677-ig sikerült betartaniuk.⁷¹ A bíróságot viselt egyént hivatali idejének letelte után bármikor felhívhatták a városházára, ha a helyzet úgy kívánta, hogy tanácsaival segítse az esküdteteket. Az ilyen kérdések eldöntésekor szavazati jogot is kapott.⁷² Egyetlen mester sem állhatott céhbe, míg a város főbírája előtt megjelenve szabad ember mivoltáról bizonyosságot nem tett.⁷³ A városi polgárok közül senki a főbíró

⁶³ 283-as leltár, 1. sz., 283.

⁶⁴ 283-as leltár, 3. sz., 248.

⁶⁵ Uo. 248–249; Az idegen bor behozatalát más városok is tiltották. Kolozsvárot 1491-ben a bíró és a tanács fő- és jószágvesztésre ítélte a város korábbi bíráját, Szabó Ambrust, aki hivatali ideje alatt e privilégiumot megszegve idegen bort vitetett be Kolozsvárra. Lásd Kiss András: *Kolozsvár város önkormányzati fejlődése az 1458-as „unióig” és kiteljesedése az 1568-as királyi ítélettel.* Erdélyi Múzeum LIX(1997). 3–4. füzet. 296.

⁶⁶ 283-as leltár, 13. sz., 33–34.

⁶⁷ 283-as leltár, 38. sz., 225.

⁶⁸ 34-es leltár, 10. sz., 44^v–46^v.

⁶⁹ 283-as leltár, 7. sz., 285.

⁷⁰ 283-as leltár, 1. sz., 286.

⁷¹ 283-as leltár, 2. sz., 298.

⁷² Uo. 95.

⁷³ Uo. 96.

híre nélkül a házát idegennek el nem adhatta.⁷⁴ A bíró a város biztonságának letéteményese volt. Háborús időkben ő őrizte a városkapuk kulcsait. Este, kapuzárás után a kulcstartók a kulcsokat a főbíró házához vitték, és kezébe adták. Reggel, kapunyitás előtt tőle hozták el ezeket.⁷⁵ Az ellenséggel folytatott tárgyalások alkalmával a bíró képviselte a várost, vezette a városi küldöttségeket. Ha túszul ejtették, a civisek akár „öltözekeknek levetkezésével” is kiváltották.⁷⁶ A főbíró fizetése nem volt nagy, 1755-ig megegyezett az esküdtek fizetésével, éppen ezért a város többféle módon próbálta meg honorálni a bírók közösségért végzett munkáját. 1609-ben Szentmihályi Benedek Deák főbírónak a Rákos pataka mellett szántóföldet adományozott.⁷⁷ 1676-ban megengedték Csehi János főbírónak, hogy míg él, ingyen préselhesse ki szőlőjét a város sajtójában.⁷⁸ Persze a bírák is igyekeztek a közérdeket az önérdekkel összeegyeztetni, ahogyan az kitűnik a város egyik 1654. évi számadásából: „Die 15 Augusti Bíró Uram ökegyelme az maga háza előtt pädimentomoztatván, Kómüves Györgynek ott való két napi munkájára per d. 33 az usus szerént erogáltam d. 66.”⁷⁹

A főbírónak beleszólása volt a tisztviselők választásába, ő választhatta ki az egyik szószólót és az egyik vásárbírát,⁸⁰ néha arra is javaslatot tett, ki legyen az első főpolgár.⁸¹ Sem a bírótól, sem az esküdtektől nem követeltek semmilyen szakképzettséget, de a város érdeke megkívánta, hogy lehetőleg talpraesett, tájékozott, képzett személyek kerüljenek funkcióba. A bírók és esküdtek neveiben gyakran találkozunk a Literatus (Deák) jelzővel, ami iskolázott, tanult emberekre utal. A városvezetésből részt vállaló értelmiségiek közül kiemelkedik Enyedi István (1633–1699), aki pályáját 1658-ban jegyzőként kezdte,⁸² 1669-től bekerült az esküdtek közé,⁸³ 1677–1694 között pedig szinte megszakítás nélkül Nagybánya főbírója volt.⁸⁴ Latin nyelven verselt. Olykor a tanácsi jegyzőkönyvek lapjain is szembetűnek pár soros latin versikéi.⁸⁵ Emlékiratát, melyből Erdély történetét ismerhetjük meg II. Rákóczi György lengyelországi hadjáratától Rákóczi bukásáig, Szabó Károly adta közre 1862-ben az Erdélyi Történelmi Adatok sorozatban.⁸⁶ 36 évig állt a város szolgálatában, 1699-ben, 63 éves korában halt meg.

⁷⁴ Uo. 161–162.

⁷⁵ Uo. 299.

⁷⁶ 283-as leltár, 3. sz., 156.

⁷⁷ 283-as leltár, 1. sz., 252.

⁷⁸ 283-as leltár, 2. sz., 294.

⁷⁹ Közigazgatási iratok 7/1654, 49.

⁸⁰ 283-as leltár, 6. sz., 352; 7. sz., 4, 69, 130, 167, 196, 226, 254, 272, 301–302, 340–341, 374, 394, 426.

⁸¹ 283-as leltár, 2. sz., 279–281 (1672).

⁸² 283-as leltár, 3. sz., 6.

⁸³ 283-as leltár, 2. sz., 263.

⁸⁴ Uo. 298–377.

⁸⁵ 283-as leltár, 3. sz., 49, 345.

⁸⁶ *II. Rákóczi György veszedelméről. 1657–1660.* = *Erdélyi Történelmi Adatok IV.* Szerk. Szabó Károly. Kvár. 1862. 219–316; Enyedi István irodalmi munkásságáról bővebben lásd Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái II.* (a továbbiakban Szinnyei II.) Bp. 1893. 1330–1331; Szinnyei állítása, mely szerint Enyedi István 1619. május 15-én lépett volna Debrecenben felsőbb osztályba, valószínűleg nem helytálló, vagy nem a nagybányai főbíróra vonatkozik, hiszen a tanácsi jegyzőkönyv tanúsága szerint 1699. január 16-án, 63 éves korában halt meg, tehát 1619-ben még meg sem született. 283-as leltár, 6. sz., 1; Elsősülött fia, aki szintén az István nevet viselte, a leideni és franekeri egyeteméről hazatérve Felsőbányán volt pap, majd 1692-től Nagyenyeden a teológia tanára. Lásd Szinnyei II. 1331–1332; Zoványi Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon.* Bp. 1977. 171.

Etnikai, felekezeti konfliktusok

A tanácsstagok között nem tettek különbséget nemzetiségi alapon, bár súrlódások valószínűleg voltak, hiszen a nagybányai németek el szerették volna érni, hogy maguknak külön német bírót választhassanak, Báthory Zsigmond azonban ezt nem engedélyezte számukra, 1597-ben megparancsolta, mindenben tartsák magukat a város régi kiváltságaihoz, egyetlen bírót és közös tanácsot válasszanak.⁸⁷

A 17. század végétől, a város önkormányzatába való uralkodói beavatkozás hatására vallási megkülönböztetés érvényesült. 1676-ban I. Lipót az 1609. évi 44. törvénycikkre hivatkozva felszólította a várost, katolikusokat is vegyenek be a tanácsba. Kilátásba helyezte az elkobzott ispotály és az ahhoz tartozó javak visszaszolgáltatását a városnak, ha parancsának eleget tesznek.⁸⁸ Erre azonban nem került sor, mivel 1677-ben Nagybánya újból a kurucok kezére került, akiktől csak 1685-ben sikerült visszaszerezniük a császáriaknak. 1689-től folyamatosan érkeztek a felszólítások a Szepesi Kamarától, hogy a jezsuita házfőnök által javasolt katolikus személyeket válasszák be a tanácsba.⁸⁹ Az 1694-es tisztújításon botrány tört ki, melynek a pontos részletei nem derülnek ki a jegyzőkönyvekből. Tény azonban, hogy a Szepesi Kamara a várost 1000 rhénes forintra büntette, s a tisztújítást áprilisban megismételték. Sárpataky János személyében katolikus bírót ültettek székbe, katolikus lett a jegyző és négy esküdt. A büntetés összegét a magisztrátus adó formájában próbálta kivetni a lakosságra, minden kenyérkereső gazdára 1 forintot, a zsellérekre pedig 50 dénárt róva ki.⁹⁰ Valószínűleg Sárpataky János főbíró közbenjárására a büntetést 500 forintra csökkentették, s már nem a városra, hanem a tisztújításon kitört zavargásért felelősnek tartott öt polgárra vetették ki: Enyedi István volt főbíróra, Enyedi Sámuel volt jegyzőre, Héczei János volt esküdtre, Burján István községbelire és Antal Istvánra, aki vélhetőleg közember lehetett, mivel nevét egyik listán sem találtuk. A magisztrátus gyűlésbe hívta az egész város lakosságát, ahol az a határozat született, hajlandóak segíteni a büntetés kifizetésében azoknak, akik a város küldöttei voltak, Antal István azonban egyedül tege le magáért a 100 forintot: „Azok pedig, akik magoktól erővel berohantak a Nemes Tanácsházba akarunk ellen, magokért magok fizessenek, mivel a Nemes Város lakosi arra nem választotta, hogy tüzet csináljanak, s tumultust gerjessenek.”⁹¹ Az 1695 január 1-i tisztújításkor is „errot essz”, melynek kijavítására áprilisban Skotka Mihály szatmári harmincadost kamarai biztosként kirendelték, aki három esküdt mandátumát érvénytelenítette, másokat nevezve ki helyettük.⁹² 1697-ben már a januári tisztújításra érkezett Skotka, azzal a világos parancsal, hogy ezután a bíró, a jegyző és az esküdtök fele mindig katolikus legyen.⁹³ Az 1742-es restaurációkor kisebb bonyodalom alakult ki, mert a három bíróságra jelölt személy közül az egyik református volt. Balási Benedek katolikus jelölt lett a befutó, s a hatóságok figyelmeztették a várost, hogy a későbbi bonyodalmak elkerülése végett ilyen eset többé ne forduljon elő.⁹⁴ A 18. század közepére a

⁸⁷ Kiváltságlevelek 67. sz.

⁸⁸ Mihalik Béla Vilmos: „Ithon már most csak neveti Jesuita...” Két évtized felekezeti küzdelmei Nagybányán (1674–1694). = *Tanulmányok Badacsonyból. A Fiala Levéltárosok Egyesületének konferenciája, Badacsony, 2010. július 9–11.* Szerk. Mihalik Béla Vilmos–Zarnóczki Aron. Bp. 2011. 68.

⁸⁹ Uo. 71.

⁹⁰ 283-as leltár, 6. sz., 1–8, 15–18, 29.

⁹¹ Uo. 38, 51–52, 61.

⁹² Uo. 119.

⁹³ Uo. 162.

⁹⁴ 283-as leltár, 9. sz., 2–3.

katolikusok túlsúlyba kerültek, évente alig egy-két református jutott be az esküdtek közé, 1758-tól kezdődően pedig az egész belső tanács katolikká vált.⁹⁵

Gyűlések

A belső és külső tanács gyűlésein a választottaknak büntetés terhe alatt kötelező volt részt venni. A büntetés összege 1-től 3 forintig terjedt,⁹⁶ de az elégséges indok nélküli hiányzás akár hivataluk elvesztésével is járhatott.⁹⁷ A rendes gyűléseket hetente kétszer, szerdán és pénteken tartották, rendkívüli gyűléseket, ha a helyzet úgy kívánta, bármikor összehívhattak. 1764-től a gyűlésnapokat hétfőre és csütörtökre helyezték át.⁹⁸ Bár igyekeztek elkerülni az ünnepnapokon való gyűlésezést,⁹⁹ kivételes esetekben, például szüreti időszakban a hétfői gyűlést vasárnapra hívták össze.¹⁰⁰ A gyűléseket a kora reggeli órákban tartották. 1662. április 26-án reggel hét órakor már a városházán voltak a tanács- és községbeliek, mikor az épületet erős földrengés rázta meg.¹⁰¹ 1764-ben megszabták, hogy Szent György-naptól (április 24.) Szent Mihály-napig (szeptember 29.) reggel hét órakor kezdődjenek a gyűlések, Szent Mihály-nap után reggel nyolckor. Ha a gyűlés ünnepnapra esett, az istentisztelet után, 10 órakor kezdtek.¹⁰²

A belső és a külső tanács külön teremben ülésezett, de együttes ülésekre is sor került. Ilyenkor a községbelieknek tiltották a közbeszólást, bekiáltást, mert az olyat, aki – különösen tisztújítások idején – „a dispositiók ellen személy szerint felkiáltván rugódozna”, megfosztották községbeli tagságától.¹⁰³ A felmerülő kérdésekben külön szavaztak, és a külső tanács szavazata volt a döntő, ahogyan azt Rettegghi Szabó András esete is bizonyítja, akit 1676-ban szószólónak választottak, de év közben az egész családja meghalt. Szomorú sorsára hivatkozva kérvényezte, mentsék fel a szószólóság alól. „A vox két ágra méne”, kérését a tanácsbeliek elutasították, a községbeliek azonban helyben hagyták, így felmentést nyert a hivatal alól.¹⁰⁴ A közösség első táblája és az asztalok előlülői fontosabbnak számítottak, minthogy egyes esetekben az egész választott községet képviselték. 1660-ban a közösség első asztala mondott ítéletet a magisztrátus szidalmazó Czeglédi Gergely felett.¹⁰⁵ 1714-ben a szenátus a választott község első asztalával dolgozott a városházán az adókvetésen.¹⁰⁶ 1715-ben a külső tanács öt asztalának előlülői az asztalnál rangsorban utánuk következő két-két községbelivel, a fertályok tizedeseivel és a belső tanácssal közösen vetették ki az adót.¹⁰⁷

⁹⁵ 283-as leltár, 13. sz., 283–284, 330.

⁹⁶ 283-as leltár, 1. sz., 318 (1626); 6. sz., 393 (1700); 7. sz., 67 (1702); 9. sz., 109 (1747).

⁹⁷ 283-as leltár, 9. sz., 216 (1749).

⁹⁸ 283-as leltár, 38. sz., 45–46.

⁹⁹ 283-as leltár, 7. sz., 72.

¹⁰⁰ 283-as leltár, 38. sz., 110.

¹⁰¹ 283-as leltár, 3. sz., 182; A Dévai Ötvös András volt főbíró ügyét 1620. január 20-án hajnali négy óra tájban tárgyalni összeülő tanácsülés minden bizonnyal kivételes esetnek számított. 283-as leltár, 1. sz., 282–283.

¹⁰² 283-as leltár, 38. sz., 46.

¹⁰³ 283-as leltár, 9. sz., 50.

¹⁰⁴ 283-as leltár, 2. sz., 296.

¹⁰⁵ 283-as leltár, 3. sz., 123.

¹⁰⁶ 283-as leltár, 7. sz., 427.

¹⁰⁷ 283-as leltár, 7. sz., 465.

A községbeliek arra törekedtek, hogy ne lehessen a külső tanács megkerülésével fontos döntéseket hozni. Ahogy már említettük, tilos volt idegen bort Nagybányára bevinni. Háborús időkben a bíró és a szenátus néha engedélyt adott, hogy a bort oltalmazás céljából a városban helyezték letétbe. 1641-ben a választott község kimondta, az idegen bor behozatalához háborús időben a bíró, a tanács és a közösség közös döntése szükséges, ha azonban valaki a bor behozatalára a választott község beleegyezése nélkül engedélyt adna, tisztségétől örökre fosztassék meg.¹⁰⁸ Sérelmezték ugyanakkor, hogy a közösség által hozott határozatokat néha a belső tanács tagjai megszegik, ezért elhatározták, hogy aki az elkövetkezőekben ilyet tesz, a tisztségével fog fizetni érte. A határozatot később módosították, csak abban az esetben vesztette el funkcióját az esküdt, ha a külső és a belső tanács együttes döntéséből származó végzést segegett meg.¹⁰⁹ 1666-ban a két szószóló részeg állapotban azzal vádolta a bírót, hogy csak két-három esküdt véleményét kikérve, a községbeliek megkérdezése és beleegyezése nélkül dönt. Az ellenkezőjét megbizonyítva mindkettőt tömlöcbe zárták.¹¹⁰

A tanácstagoktól titoktartást követeltek. Nem véletlenül nevezték többször a tanácsházat „titkos háznak”, a külső és a belső tanácsot „titkos társaságnak”,¹¹¹ tiltva, hogy a városházán tárgyalt bizalmas jellegű információkat kifecseggjék.¹¹² Tanácstagnak lenni presztízszt jelentett. A tanácsbeli tagság társasági és elitista jellegét hangsúlyozta a választott község 1705. január 1-én hozott határozata, amelyben az esküdteknek 12 forint, a községbelieknek 6 forint büntetés terhe alatt megtiltották, hogy húsvétig a szakállukat levágják.¹¹³ Tilos volt a városi tisztviselők és a lakosság között viszályt szítani. Aki alaptalan rágalommal zűrzavar keltésére törekedett, becsületvesztésre és száműzetésre ítélték.¹¹⁴ Szenátuson belül is akadtak összezördülések. 1668-ban a bíró intette az esküdteket, egymás között tartanak szép atyafiúi szeretetet, s kerüljék a kemény beszédet. „Kire senki semmit sem szóla.”¹¹⁵

Javadalmazás

A bírói és esküdti funkciókat nemcsak ezen tisztségek presztízserkéje tette vonzóvá, hanem a velük járó anyagi és természetbeni juttatások is. Kezdetben a bíró és az esküdtek fizetése egyaránt 1,5 forint volt egy évre. 1627-től ez az összeg 2 forintra emelkedett,¹¹⁶ és több mint egy évszázadon keresztül változatlan maradt. 1755-től a bíró 40, az esküdtek 24 rhénes forint fizetést kaptak.¹¹⁷ 1763-tól a bírónak 200, az esküdteknek 100 forint volt az éves fizetésük.¹¹⁸ A nem pénzbeli juttatások általában a szokásjogon alapultak. Kiutalásukkor a számadásokban mindig megemlítik, hogy ezek a régi *usus*, a régtől fogva bevett rendtartás vagy a régi

¹⁰⁸ 283-as leltár, 2. sz., 39.

¹⁰⁹ Uo. 40.

¹¹⁰ 283-as leltár, 3. sz., 390–391.

¹¹¹ 283-as leltár, 2. sz., 282; 3. sz., 248, 408–409.

¹¹² 283-as leltár, 9. sz., 107–109.

¹¹³ 283-as leltár, 7. sz., 199.

¹¹⁴ 283-as leltár, 1. sz., 151.

¹¹⁵ 283-as leltár, 3. sz., 504.

¹¹⁶ 283-as leltár, 1. sz., 322.

¹¹⁷ 283-as leltár, 13. sz., 86.

¹¹⁸ 283-as leltár, 33. sz., 243–244.

jó szokás szerint járnak a tisztviselőknek. Ezen juttatások közül idővel némelyik eltűnt, és új jelent meg helyette. A bíró és az esküdtek évente kaptak a város malmaiból egy vagy két köből búzát.¹¹⁹ Minden évben karácsony előtt három disznót vásároltak, a város három román jobbágytelepülése – Alsó-, Felsőújfalu, Lénárdfalva – három ökröt szolgáltatott be. Ezeket levágatták a mészárosokkal, a húst pedig szétosztották az esküdtek között.¹²⁰ A török, tatár, majd osztrák és kuruc pusztítás súlyosan érintette Nagybányát és a környékbeli falvakat. 1664-ben az idő mostohaságára való tekintettel a magisztrátus beleegyezett, hogy a három jobbágyfalu közösen adjon egy jó vágómarhát, és az adónak csak felét szolgáltassa be.¹²¹ Az 1675-ös számadások szerint a szószlók „az három falubéli jobbágyok esztendő adójából semmit sem percipiáltak, mivel elromlottak, pusztultak és szegényültek”.¹²² 1676-ban a tanács már azzal is megelégedett volna, ha a három falu a marhák helyett 10 forintot ad, de csak Lénárdfalva és Felsőújfalu tudott fizetni.¹²³ Ebben az évben vágtak utoljára marhákat az esküdtek számára. 1677-től a tanácsbeliek részére decemberben leölt sertések száma kettőre csökkent,¹²⁴ 1699-ben pedig már csak egy „disznócskára” futotta,¹²⁵ s ezen juttatás is megszűnt. 1699 után egyetlen alkalommal részesültek disznóhúsban az esküdtek: 1733-ban, amikor a város molnára elszőkött, hátrahagyott két sertését levágták a tanácsstagok számára.¹²⁶

1678-ig az egyháziak évente a féldézsma borokból származó két hordó ürmös borral jutalmazták a tanácsbelieket. A hordók nagysága változott. 1655-ben egyik 32, másik 16 vedres volt,¹²⁷ 1672-ben egyik 28, másik 32 vedres.¹²⁸ Ha kis mennyiség jutott, nem osztották ki, hanem közösen fogyasztották el.¹²⁹

Az esküdtek évente *karácsonyfának* nevezett tüzifát kaptak,¹³⁰ s a város fűrészmalmban ingyen vágtak ki számukra egy-egy tőkét.¹³¹ Az utód nélkül elhaltak vagyonának, a magvaszakadt jószágnak harmadrésze a tanácsot illette, kétharmada a városi pénztárra szállt. Kivételt ez alól azok a javak képeztek, amelyeket az elhunyt halála előtt végrendeletileg a templomra, iskolára, ispotályra vagy tanuló ifjakra testált. Ezekből, mint Isten oltárára tett javakból, a tanács nem részesült.¹³² A méhdézsma a prédikátor, a bíró és az esküdtek, valamint a város között oszlott meg.¹³³ A 17. században a dézsmaertésekből a bíró és az esküdtek fejenként egy disznót vagy két süldőt, a jegyző és a szószlók egy-egy süldőt kaptak.¹³⁴ A 18. században a város erdeibe makkolni hajtott sertések után fizetett adóból származó jövedelmet háromfelé osztották:

¹¹⁹ Feudális iratok, 356. sz., 151 (1638); 790. sz., 91 (1647); Közigazgatási iratok 40/1651, 398, 402.

¹²⁰ Feudális iratok, 12. sz., 32 (1606); 356. sz., 146 (1638); 790. sz., 4, 103 (1647); Közigazgatási iratok 37/1650, 216; 40/1651, 420, 433–434; 16/1652.

¹²¹ 283-as leltár, 3. sz., 276.

¹²² Közigazgatási iratok 30/1675, 18.

¹²³ Közigazgatási iratok 36/1676, 51^v.

¹²⁴ Közigazgatási iratok 55/1677, 51.

¹²⁵ Közigazgatási iratok 36/1699, 77.

¹²⁶ Közigazgatási iratok 56/1733, 68^v.

¹²⁷ Közigazgatási iratok 41/1655, 75.

¹²⁸ Közigazgatási iratok 39/1672, 13.

¹²⁹ Közigazgatási iratok 16/1652, 23.

¹³⁰ Közigazgatási iratok 20/1704, 23^v; 38/1707, 25^{v-v}; 37/1716, 25^v

¹³¹ 283-as leltár, 9. sz., 68, 268 (1745, 1752).

¹³² 283-as leltár, 2. sz., 227 (1661).

¹³³ Feudális iratok 559. sz., 167 (1643); Közigazgatási iratok 41/1655, 80; 56/1657, 34; 39/1672, 16; 36/1676, 61; 55/1677, 62; 34/1678, 22; 44/1679, 13.

¹³⁴ Feudális iratok, 610. sz., 30 (1644).

harmada a város pénztárába került, a fennmaradó kétharmadon egyenlő arányban osztozott a tanács és a választott község.¹³⁵ A tanács és községbeliek részesültek a büntetésekből befolyt pénzekből. 1695-ben a húsárulási szabályok ellen vétő henteseket és mészárosokat 12 forintra büntették, melyből 6 forintot kapott a belső tanács és 6 forintot a választott község.¹³⁶ 1756-ban a hamis mérésen fogott Tribics Ferenc mészáros 12 forint büntetést fizetett. Az összeg kétharmada a városi pénztárba került, egyharmadát a magisztrátus kapta.¹³⁷ Ha egy mészarost vagy hentest marhákkal való kereskedésen kaptak, az állatokat elkobozták, s egyenlő arányban elosztották őket a tanács és a mészároscéh között.¹³⁸ Az engedély nélkül makkoló sertéseket behajtották, egyharmad részük a kerülőké, kétharmad részük a tanácsé és a választott községé lett.¹³⁹ 1754-től a tanácsbeliek és községbeliek egy ló és egy szarvasmarha után nem kellett adót fizessenek,¹⁴⁰ 1756-tól a kereskedő tanácstagok két forint adókedvezményben részesültek,¹⁴¹ haláluk esetén az esküdteknek kétszeri, a községbelieknek egyszeri ingyen harangozás járt.¹⁴² Háborús időben néha felmentették az esküdteket a falakon és a városban való strázsálás kötelezettsége alól,¹⁴³ bár legtöbbször „magokért és az hazáért” mindkét tanácsbeliek készek voltak a falakon őrködni.¹⁴⁴

A választott községbeliek a tanácsbelieknél kisebb juttatásban részesültek. 1696-ban panaszt is emeltek emiatt, s kivívták, hogy újesztendő napján minden asztal két-két forintot kapjon.¹⁴⁵ 1715-től cipót és molnárpogácsát süttettek a közösség számára.¹⁴⁶ A választott községbeliek kiváltságának számított, hogyha valamelyiküket százpénzes büntetésig „fenntartották a városházán”, azaz elzárták, nyolc pénzt fizetve elkerülhették vasra veretetésüket.¹⁴⁷

Bármilyen hivatalos ügyben, küldetésben kellett eljárni, a javadalmazásnál figyelembe vették, hogy az illető személy milyen mértékben vette vagy veszi ki részét a városvezetésből. A követségben járók közül az esküdtek egy napra 14 dénárt, a községbeliek 10 dénárt, a semmilyen funkcióval nem bíró közemberek 7 dénárt kaptak. Ha az esküdt polgár valamikor már bíróságot is viselt, az *usus szerént* dupla fizetést kapott, azaz napi 28 dénárt.¹⁴⁸ Az éves bevételeket és kiadásokat ellenőrző számvevők közül a bíró 66 dénár, az esküdtek 33 dénár, a községbeliek 25 dénár fizetésben részesültek napjára, valamint búzát kaptak.¹⁴⁹

A közügyek intézésének egyik legkellemesebb velejárója az evés-ivás volt. A lakomákat azzal indokolták, hogy az apróbb dolgok eligazításáért a tanács- és községbeliek nem kaptak pénzt, s fáradozásaikat a bíró nem akarta jutalom nélkül hagyni.¹⁵⁰ Azonban a fizetségért végzett

¹³⁵ 283-as leltár, 9. sz., 216 (1749)

¹³⁶ 283-as leltár, 6. sz., 74–76.

¹³⁷ 283-as leltár, 13. sz., 196–197.

¹³⁸ RNLtMm, A nagybányai mészároscéh levéltára (Fond nr. 232: Breasla Măcelarilor – Baia Mare), 2. sz., 6 (1652).

¹³⁹ 283-as leltár, 7. sz., 155 (1703).

¹⁴⁰ 283-as leltár, 13. sz., 28.

¹⁴¹ Uo. 148.

¹⁴² 34-es leltár, 23. sz., 7^v (1787).

¹⁴³ 283-as leltár, 7. sz., 136 (1703).

¹⁴⁴ 283-as leltár, 2. sz., 30 (1640); 3. sz., 670–671 (1670); 33. sz., 195 (1762).

¹⁴⁵ 283-as leltár, 6. sz., 92.

¹⁴⁶ Közigazgatási iratok 56/1715, 2°, 5°.

¹⁴⁷ 283-as leltár, 2. sz., 168 (1654).

¹⁴⁸ Közigazgatási iratok 36/1676, 24–25.

¹⁴⁹ Közigazgatási iratok 56/1657, 124.

¹⁵⁰ Közigazgatási iratok 44/1696, 44.

munkák is legtöbbször kollációval végződtek. A számadáskönyvek érzéletes képet festenek arról, hogyan hódoltak a kulináris élvezeteknek. 1732-ben a szaszari kis malmot számba vevő tanácstagok megvendégelésére 30 font tehénhúst, egy pulykát, három ludat, négy csirkét, két malacot, vaját, sáfrányt, borsot, gyömbért, szerecsendió-virágot, mazsolát, mandulát, szegfűszeget, rizst, citromlevet, nádmézet, káposztát, tojást, tejfölt, barackot, körtét, sót, kenyeret, cipót, rákot, salátát, szalonnát és közel 5 veder bort vásároltak.¹⁵¹ Rendszerint kolláció követte a szüretet, határjárásokat, gyepüigazításokat, a gesztenyések számbavételét, a szénalimitálást, adókivetést, bárány- és sertésdézsmálást. 1711-ben a tanács evéssel ünnepelte a békekötést: „Becsületes Bíró Uram és az Nemes Tanács meghirdette az város nipinek, hogy az Isten megatta az bikessiget. Akkor az Nemes Tanács egyben gyűlt egy kis kollációra. Vöttem csirkét, disznóhúst, tehénhúst, bárányhúst, kenyeret. Tött in summa az kölcsig f. 3 d. 30.”¹⁵²

Az alkoholfogyasztás széles körben elterjedt volt, a tanácsbelieket is gyakran jutalmazták itallal. 1679-ben 17 icce bort ittak meg a kis malmot szemügyre vevő tanácstagok,¹⁵³ 1723-ban 5 iccét.¹⁵⁴ 1685 május 27-én 8 veder bort fogyasztottak el az utak igazításán fáradozó tanács- és községbeliek.¹⁵⁵ A tárházban vékákat igazgató, répát osztó vagy egyéb tevékenységet folytató esküdtek számára rendszerint borral tették elviselhetőbbé a munkavégzést.¹⁵⁶

Hatósági tekintély

Hivatalos személynek lenni felelősséget jelentett. A külső és belső tanács tagjaitól elvárták, hogy ne csak betartassák a törvényt, hanem példát is mutassanak polgártársaiknak a törvények betartásából. Éppen ezért a szabályt szegő tanács- vagy községbeli hites polgárt a közembereknél súlyosabban büntették. 1666-ban a mészárosok nem az árszabás szerint adták a bőrt. A két céhmestert és azokat a mestereket, akik a titkos házba jártak, azaz tanácstagok voltak, a magisztrátus fejenként hat forintra büntette, míg a többi céhes mester egyenként csak három forint büntetést kapott.¹⁵⁷ A II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharc idején Nagybánya sokat szenvedett, a lakosok közül a harcok idején rengetegen mentek el a városból. 1709. június 15-én a magisztrátus elhatározta, a „bírájokhoz, tanácsokhoz és az városhoz való kötelességekről” elfeledkezett tanács- és községbeli polgárokat 12 forintra, a közembereket 6 forintra kell büntetni.¹⁵⁸ 1755-ben a hetivásárok idején megtiltották az utcákon és kapukban történő vásárlást. A szabály ellen vétő esküdteket 3 forintra, községbelieket 2 forintra, közembereket pedig 1 forintra büntették.¹⁵⁹

A tanácsai ítéletet kétségbe vonók és a bírót, tanácsot szidalmazók (dehonestálók) büntetése nyelvüknek kimetszése volt. Egyetlen esetet sem találtunk azonban ennek végrehajtására. A delikvensnek legtöbbször megúszták *nyelvváltság* (*emenda linguae*) fizetésével, testi fenyítéssel,

¹⁵¹ Közigazgatási iratok 65/1732, 61^v–62^r.

¹⁵² Közigazgatási iratok 56/1711, 66^r.

¹⁵³ Közigazgatási iratok 44/1679, 103.

¹⁵⁴ Közigazgatási iratok 47/1723, 11^v.

¹⁵⁵ Közigazgatási iratok 43/1685, 122.

¹⁵⁶ Közigazgatási iratok 36/1699, 29; 58/1714, 63^r, 71^v; 37/1716, 44^r.

¹⁵⁷ 283-as leltár, 3. sz., 408–409.

¹⁵⁸ 283-as leltár, 7. sz., 287–288.

¹⁵⁹ 283-as leltár, 13. sz., 72.

a hóhérpallos fejük fölött való megforgatásával, száműzetéssel, bocsánatkéréssel, a szitkok, rágalmak nyilvános visszavonásával,¹⁶⁰ az eperjesi kő piacon való körbehordozásával.¹⁶¹ 1660-ban a magisztrátus elhanyagta Czeglédi Gergely romos állapotban lévő szalmás házát. Czeglédi ezért a tanácsot szidalmazta. Noha megérdemelte volna, hogy „cigány kezébe adják”, és nyelvéből egy darabot kimetsszenek, mindazáltal megkegyelmeztek neki, arra ítélve, hogy a pelengérhez egy lajtorját támasztva arra felmásszon, ott üssön fel egy kést, s a létra tetején a tanácstól fennhangon kérjen bocsánatot, „recantállya ebül mondott szavát”, majd a városból menjen ki.¹⁶² 1665-ben a tanács ellen „sótalan szavakat” szóló Piskolti Péter feje fölött a hóhér megforgatta a pallost, s ekléziát kellett kövenie.¹⁶³

A protestáns egyházaktól nem volt idegen a világi hatalmasságok ostromozása. A városvezetést azonban nem mindig kritizálhatták következmények nélkül. 1665-ben Horti István vasárnap reggeli prédikációjában a magisztrátus tagjait állhatatlanoknak, atyafiúi szeretet nélkül valóknak, botránkoztatóaknak nevezte, végzésüket viaszorhoz hasonlította. A tanács felháborodottan kimondta, többet prédikátoruknak nem ismerik. Horti az esperes pecsétjével ellátott levél által a Nagybányai Egyházmegye parciális gyűlése elé citálta a városvezetést, akik visszautasították a megjelenést, „competens bírások ökegyelmeknek nem a papok széke, hanem Császár Urunk öfelsége lévén”. Végül a gyűlésen részt vevő lelkészek „igen szép könyörgő instantiájok” által meglágyították a tanácsbeliek szívét, így azok Horti Istvánt visszafogadták papjuknak, kikötve, a magisztrátus ellen többé becstellenül ne szóljon.¹⁶⁴ 1666-ban a város másik prédikátora, Nánási István, szerdai napon a szószékből hazugoknak nevezte a város lakosait és a városvezetést, mivel megígérték, hogy eljárnak a templomba, ha a papok röviden prédikálnak, ígéretük ellenére azonban kevesen mentek. A vasárnapi istentiszteleten pedig a tanács neheztelésére utalva a Példabeszédek 9. részének 7. versét olvasta fel: „Az ki taníttya az csúfolót, nyér magának szidalmat, és az ki feddi az latrot, szidalom tér reája.”¹⁶⁵ A magisztrátus az esperes elé akarta vinni az ügyet. A szemben álló felek között Horti István közvetített. A városvezetés bocsánatkérést követelt Nánási Istvántól, aki erre előbb nem volt hajlandó, végül mégiscsak megkövette őket, de ágyban fekvő beteg mivoltára hivatkozva nem személyesen, hanem Horti István által.¹⁶⁶ 1668-ban Nánási István kérte, mentsék fel hivatalából, indoként hozva fel „szegénységét, de kiváltképpen az Evangéliumoknak prédicálásában lelkének

¹⁶⁰ 283-as leltár, 3. sz., 222–223 (1663); 248–249 (1664); 7. sz., 16–17 (1701), 257–258 (1707), 276–277 (1709); 9. sz., 53 (1744), 194 (1749); 13. sz., 312 (1758).

¹⁶¹ Az eperjesi kő egy nehéz kődarab volt, amelyet Nagybányán a hóhér az elítéltek nyakába kötött, és háromszor körbejáratta velük a piacot. A kő hordozásával eredetileg a rossz életű házasságokat büntették, elvétele szitkozódók büntetésére is alkalmazták, ahogyan azt az alábbi, 1633. október 31-én hozott ítélet is bizonyítja: „Kőműves Mihályné Tordai Kathának Isten ellen való szitkai, becstületes városunk előljárói ellen való mocskos, illetlen beszédi világossághra jövén bőségesen az tanúk által. Azért törvénye lön ilyen: noha meghérdemlette volna, hogy nyelvéből kimecettek volna, de az becstületes tanács ennyiben mitigála, az eperjesi követ hordozza meg, az pelengér alatt meghveretessék, és in perpetuum az várostul arceáltassék. Úgy lőtt, és soha ide nem szabad lakni.” 283-as leltár, 3. sz., 223.

¹⁶² 283-as leltár, 3. sz., 77, 122–123.

¹⁶³ Uo. 290.

¹⁶⁴ Uo. 309–313; Más városokban is találkozunk hasonló helyzettel. Lőcsén 1628-ban Gniesner Illés lelkész prédikációjában a városvezetést tolvajtársulatlaknak, szeretetet nem ismerő törvénykövácslóknak nevezte, töviskoszorúhoz, irigykedő ebekhez hasonlította. Másnap már szavai visszavonására és bocsánatkérésre kényszerült. Lásd Demkó Kálmán: *A felső-magyarországi városok életéről a XV–XVII. században*. Bp. 1890. 40.

¹⁶⁵ 283-as leltár, 3. sz., 395.

¹⁶⁶ Uo. 398–399.

szabadságtalanságát, hogy híre legyen, hogy az bányai papoknak követ tött az bányai tanács az szájában, hogy őkegyelmek nem mernek dorgálódni”. A tanács nem volt hajlandó elengedni, 25 forint segítséget utaltak ki számára.¹⁶⁷

Összegzés

Nagybánya önkormányzata a város privilégiumai alapján fejlődött ki, mely kiváltságokat a polgárok foggal-körömmel védelmeztek. A város élén a bíró állt, aki egyben a 12 tagú belső tanács elnöke is volt. Az első két esküdt a főpolgári rangot viselte, szükség esetén a bírót helyettesítették. A belső tanács a 60 fős külső tanácsból egészült ki. Ez utóbbi öt 12 fős csoportra oszlott. A polgárok kötelező módon részt kellett vegyenek a város vezetésében. A köztisztviselők visszautasítása nagy összegű pénzbüntetést vagy száműzetést vont maga után. A bíró, az esküdtök és a községbeliek fizetése nem volt nagy, ezért adókedvezménnyel, adómentességgel és természetbeni juttatásokkal igyekeztek vonzóbbá tenni ezeket a hivatalokat. A 17. század végétől egyre hangsúlyosabbá vált az uralkodói beavatkozás a város belügyeibe. Az évenkénti tisztújításokat királyi biztosok irányították, akik kikényszerítették, hogy a bíró katolikus legyen. Eleinte megelégedtek annyival, hogy a szenátusba néhány katolikus esküdtet válasszanak, a 18. század közepére azonban az egész belső tanács katolikussá vált.

The Structure of the Local Government of Nagybánya (Baia Mare) in the 16th-18th Centuries

Keywords: Nagybánya (Baia Mare), local government, judge, jurors, inner council, outer council

The aim of the study is to present the structure of the local government of Baia Mare. During the 16th–18th centuries the free royal mining town of Baia Mare was led by an inner and an outer council. The outer council was made up of sixty members. They elected the judge and the twelve jurors of the inner council. The first and the second juror were called consul jurors, they acted as the judge’s substitutes. From the end of the 17th century the central power was trying to narrow the self-government of the town.

¹⁶⁷ Uo. 483.